LAPIN AMK
Lapland University of Applied Sciences

2391/03.00/2024

10.10.2024

Sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi

HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Lapin ammattikorkeakoulun lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 TKI-toimintaa koskeviin osiin

Lapin ammattikorkeakoulu kiittää mahdollisuudesta lausua TKI-toimintaa koskeviin osiin ja lausuu seuraavaa:

TKI-rahoitusta uudelleen suuntaamalla lisätään sen vaikuttavuutta

Talousarviossa keskeisenä menolisäyksenä on eduskunnan joulukuussa 2022 hyväksymän valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 annetun lain mukaiset lisäinvestoinnit tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Hallitus on valinnut T&K-rahoituksen kohdentamisen painopisteeksi Business Finlandin ja Suomen Akatemian kautta rahoitettavat tutkimus- ja kehittämishankkeet, yliopistojen tohtorikoulutuspilotit ja EuroHPC LUMI:n korvaamisen uudella supertietokoneella. Lapin ammattikorkeakoulu pitää tärkeänä budjettiriihen kirjausta, jonka mukaan Business Finlandille jaettavaksi annettu rahoitus kohdistetaan yritysten ja tutkimusorganisaatioiden yhteistyöhön. Lapin ammattikorkeakoulun näkökulmasta on ensiarvoisen tärkeää, että Business Finland jatkaa rahoitusinstrumenttiensa kehittämistä siten, että ne tukevat nykyistä paremmin eniten työllistämis- ja kasvupotentiaalia Suomessa omaavien palvelusektorin ja pk-yritysten tutkimus- ja kehittämistoiminnan tarpeita. Ammattikorkeakoulujen aluekehitystehtävän mukaisesti Lapin ammattikorkeakoulun TKI-toiminnata kohdentuu alueen mikro- ja pk-yritysten kehittymisen ja kasvun edistämiseen. Tämä on näkynyt mm. aktiivisena kestävän matkailuliiketoiminnan kehittämisenä yhteistyössä Lapin yliopiston ja kansainvälisten TKI-kumppaneiden kanssa.

Lapin maakunnassa TKI-toiminnan menot suhteessa bruttokansantuotteeseen olivat vuonna 2022 1,1% ja yksityisen sektorin TKI-menot suhteessa BKT:hen vastaavasti 0,4%. Naapurimaakunnallamme Kainuulla luvut ovat lähes identtiset. Näillä pohjoisen maakunnilla on täten paljon kirittävää päästäkseen 4%:n tavoitteeseen vuoteen 2030 mennessä. Näissä pohjoisen maakunnissa myös mikroyritysten määrä yrityskannasta on suuri (noin 92%). Lapin ammattikorkeakoulu katsookin, että esim. Business Finlandin rahoitusinstrumentteihin tai Pohjoisen ohjelmaan tulisi sisällyttää kohdennettua TKI-rahoitusta, jolla edistettäisiin pk-yritysten, ja erityisesti mikroyritysten, TKI-kyvykkyyksiä ja yhteistyötä tutkimusorganisaatioiden kanssa.

Lapin talouskehitys on, muista Suomen maakunnista poiketen, positiivista huolimatta alueen mikroyrityspainotteisesta yrityskannasta, pitkistä etäisyyksistä, vanhenevasta väestöstä ja osaajien houkutteluun liittyvistä haasteista. Lapissa on laaja investointipotentiaali puhdasta siirtymää tukevassa teollisuudessa, energiasektorilla ja logistiikassa. Lisäksi muuttunut geopoliittinen tilanne tuo Lappiin uusia mahdollisuuksia huoltovarmuuden ja turvallisuuden varmistamisen näkökulmasta. Positiivisen kehityskulun jatkuminen ja mahdollisuuksien realisointi vaativat myös kasvavia panostuksia TKI-toimintaan.
Lapin ammattikorkeakoulu näkee, että T&K-rahoituksen kohdistamisessa tulee painottaa nykyistä enemmän sitä osaa TKI järjestelmästämme, mikä ei nyt toimi kunnolla eli käyttäjälähtöistä soveltavaa tutkimusta ja kehittämistä, joka tehdään alusta alkaen yhdessä Suomen talouskehitystä edistävien tulosten hyödyntäjien kanssa ja siten vaikuttavasti. Samoin TKI-rahoituksen on palveltava paremmin eri toimialojen myös palvelusektorin sekä mikro- ja pk-yritysten tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tässä suurin potentiaali on laaja-alaisella yhteistyöllä ammattikorkeakoulujen kanssa.

Kuten talousarvioesityksen sivun 67 taulukosta voidaan nähdä, vähentävät hallitusohjelmassa päätetyt leikkaukset ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen myös niiden TKI-toimintaan tarkoitettua julkista rahoitusta. **Talousarvioesityksen mukaan ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaan kohdennettava rahoitus pienenisi ensi vuonna laskennallisesti 7 miljoonaa euroa samaan aikaan, kun yliopistojen ja tutkimuslaitosten T&K-rahoitus kasvaa yhteensä yli 100 miljoonalla eurolla.** Kun samanaikaisesti nostetaan tutkintotavoitteita, jää perusrahoitusta entistä vähemmän käytettäväksi tutkimus- ja kehittämishankkeiden käynnistämiseen ja omarahoitusosuuksien rahoittamiseen.

Lapissa ammattikorkeakoulun rooli TKI- toiminnassa korostuu erityisesti tekniikan aloilla, joilla se on maakunnan ainoa korkeakoulu. Maakunnan keskeisillä toimialoilla, teollisuudessa, kaivostoiminnassa ja logistiikassa on kasvava tarve teknologiaan kehittämiseen ja hyödyntämiseen. Lapin ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan ulkoisena rahoituslähteenä rakennerahastorahoituksella (EAKR ja Interreg) on ollut keskeinen rooli. On kuitenkin todennäköistä, että näiden rahoitus pienenee seuraavalla rahoituskaudelle. Lapin ammattikorkeakoulu on aloittanut valmistautumisen tähän muutokseen panostamalla rahoituksen hakemiseen muista rahoituslähteistä (esim. Business Finland, Horizon Europe, Digital Europe). Tämä siirtymä on vielä kesken, joten Lapin ammattikorkeakoulun kannalta ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaan kohdennetun rahoituksen pieneneminen haastaa myös panostamisen tähän hyvin alkaneeseen kehityskulkuun.

T&K-rahoitusta tulee kohdentaa suoraan ammattikorkeakouluille perusrahoituksen muodossa parlamentaarisen TKI-työryhmän yksisellitteisen esityksen mukaisesti. Pelkkä hankemuotoinen rahoitus ei lisää riittävästi ammattikorkeakoulujen mahdollisuuksia palvella työelämää ja yrityksiä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa pitkäjänteisesti osaamiskeskittymiä kasvattamalla. **Tutkimus- ja kehittämishankkeiden käynnistäminen ja ylläpito vaativat myös riittävää perusrahoitusta ja omarahoitusosuuksia, jotta kyvykkyyksiä ja TKI-infroja voidaan vahvistaa, kehittää ja ylläpitää.** Rahoitus voitaisiin edelleen toteuttaa samaan tapaan kuin ammattikorkeakouluille vuoden 2024 budjetissa kohdennettu 10 miljoonaa euroa ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan

vahvistamiseen. Näin rahoitus voidaan varmistaa kohdentuvan aidosti T&K-rahoituslaissa edellytettyyn TKI-toimintaan.

Lapin ammattikorkeakoulu yhdessä Lapin yliopiston ja Lapin **hyvinvointialueen kanssa ovat rakentamassa uudenlaista TKI-yhteistyötä,** joka tähtää pitkien etäisyyksien ja ikääntyneen väestön aiheuttamien haasteiden ratkaisemiin innovatiivisin keinoin tehokkaasti ja vaikuttavasti. Lapin ammattikorkeakoulu katsookin, että hyvinvointivointialueille suunnatut TKI-panostukset ovat tärkeä väline, jotta tämä mahdollistuisi.

Lapin ammattikorkeakoulu on samoilla linjoilla useiden tutkijoiden kanssa siinä, että TKI- panostusten merkittävä lisääminen TKI-toimintaan ennen koulutustason nostoa johtaa investointien valumiseen palkkoihin tai huonosti toteutettuihin hankkeisiin riittävän osaamisen puuteen vuoksi. Sama haaste koskee tohtorikoulutuksen lisäpanostuksia, joiden vaikuttavuus voisi olla suurempi, jos panostukset olisi laitettu alkuvaiheessa alemman ja ylemmän korkea-asteen koulutusmäärien lisäämiseen. Lisäksi jo nyt nähdään, että tässä vaiheessa tohtoripilotteihin valituista vain 40 % on suomalaisia.

Suomi on jäänyt korkeakoulujärjestelmän kehittämisessä kauaksi jälkeen muuta läntistä Eurooppaa. Tästä esimerkkinä on se, että Suomi on läntisen Euroopan maista ainoa Tanskan (myllätty koko yliopistosektori) ja Itävallan (tulossa seuraavaan hallitusohjelmaan) ohella, jossa ei kehitetä kovaa vauhtia työelämälähtöisiä tohtoritutkintoja ja **työelämäläheisen korkeakoulutuksen TKI-rahoitusta.** Professorin ja maisterin tutkintonimikkeiden käyttöönotto ja YAMK-tutkintojen kahden vuoden työkokemuksen poisto ovat kustannusneutraaleja uudistuksia, joilla voidaan nopeasti parantaa ammattikorkeakoulujen kilpailukykyä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti koulutuksessa ja TKI-toiminnassa.

Rovaniemellä 10.10.

Lapin ammattikorkeakoulu Oy

Riitta Rissanen
rehtori, toimitusjohtaja